

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Марушака Мар'яна Осиповича «Методика оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи в процесі занять футболом», представлену до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання(фізична культура, основи здоров'я)

Аналіз педагогічної, спеціальної й методичної літератури, досвіду практичної діяльності в галузі фізичного виховання школярів свідчить про те, що використання засобів оцінювання навчальних досягнень учнів середніх класів у процесі занять футболом на уроках фізичної культури недостатньо, що зменшує як якість навчання дітей спеціальним вправам, так і якість контролю цього навчання. Тому питання розробки об'єктивної і достатньо простої в застосуванні на практиці методики оцінювання успішності учнів основної школи на уроках фізичної культури в процесі занять футболом із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, є надзвичайно важливим, що й зумовило актуальність обраної дисертантом теми дослідження. Разом с тим, ні вітчизняним, ні зарубіжним спеціалістам не вдалося розробити систему оцінювання, яка була б еталоном. Кожна оцінка має суб'єктивну природу. На думку провідних вчених В. Г. Арєф'єва, В. В. Столітенка, Б. А. Ашмарина; М. Д. Зубалія; Т. Ю. Круцевич, О. В. Тимошенка, Б. М. Шияна, оцінювання як невід'ємна складова концептуально-порівняльного та структурно-системного аналізу, надає можливість з'ясувати сучасний стан організації навчально-виховного процесу з фізичної культури, здійснити контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів середніх класів, систематизувати та узагальнити інформацію про досліджуваний об'єкт процесу навчання, є важливою умовою підвищення його ефективності, необхідною складовою діагностування та контролю результатів навчання учнів. Більшість сучасних педагогів (С. У. Гончаренко, Н. Є. Мойсеюк, І. П. Підласий та інші), підкреслюють особливу значимість оцінки для здійснення навчально-виховного процесу. При цьому В. А. Вишневський вважає, що оцінювання є органічним

елементом навчальної діяльності на уроці і слугує для вчителя формою зворотного зв'язку, без чого неможливе якісне управління процесом едукації, а В. В. Ягупов визначає оцінку як процес порівняння ступеня засвоєння учнями знань умінь і навичок з еталонними уявленнями, описами в навчальних програмах, порадиниках та інших нормативних документах.

Аналізуючи підходи до оцінювання в психолого-педагогічній науці, дисертант відстежує неоднозначне його розуміння різними науковцями. Це і процес, і акт, і мотив навчання, а оцінка залежно від способу вираження може бути знаком чи його вербальною версією, оціночним судженням.

Дисертант чітко визначив своє відношення до контролю та оцінки як до важливої складової навчального процесу з урахуванням застережень відомих педагогів (Я. А. Коменського, К.Д.Ушинського), про необхідність зважено користуватися правом на оцінку і не пригнічували діяльність учнів.

Особливо нам імponує взяте дисертантом на озброєння положення суті оцінювання навчальних досягнень учнів як мотиву в навчальній діяльності та виховного впливу на особистість школяра, що вже досліджувалася багатьма науковцями, педагогами-новаторами, але лише у дисертаційному дослідженні Марущака М. О. - оцінка, як засіб стимулювання, набула розвитку і нових якостей.

У зв'язку з цим, розроблення методики оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи в процесі занять футболом є актуальним питанням сучасної педагогіки і теорії та методики фізичного виховання.

Доцільність дослідження обумовлена необхідністю підвищення фізичного розвитку і здоров'я школярів України, що потерпають від негараздів сучасного напіввійськового становища і розваленої економіки держави. У цій проблемі автор знаходить свою нішу наукового пошуку, результати якого сприяють підвищенню ефективності занять з фізичного виховання, сприяють набуттю додаткової мотивації учнів до занять фізичної культури, що дуже важливо у сучасному суспільстві, де у дитини дуже багато

усіяких спокус і задовольень, що можна одержати не застосовуючи фізичні зусилля і лежачи на дивані.

Автор грамотно висуває мету дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику оцінювання навчальних досягнень учнів в процесі занять футболом, і формулює відповідні завдання дослідження, які слушно пов'язує із загальною метою навчально-виховного процесу з фізичної культури: підвищення здоров'я і розвиток фізичної підготовленості учнів середньої школи.

Для вирішення поставлених завдань автор використовує достатньо об'єктивні і інформативні методи дослідження, серед яких є діагностика стану здоров'я, фізичної підготовленості, рівня сформованості рухових умінь, морфофункціональних і психічних показників, педагогічний експеримент.

Проведені автором у констатувальному педагогічному експерименті дослідження мотивації учнів 5-9 класів до занять фізичної культури показали, що переважна більшість учнів лише частково задоволена змістом програми з фізичної культури, що зумовлює недостатність інтересу школярів до занять фізичними вправами. Так, до найбільш суттєвих чинників, що знижують мотивацію до уроків фізичної культури, школярі віднесли необ'єктивність оцінювання успішності під час виконання фізичних вправ (36,0% учнів), недостатню кількість змагальних та ігрових моментів на уроці (24,0% учнів), відсутність вправ, які їм подобаються (20,0% учнів), недоліки у культурі поведінки вчителя (12,0% учнів), відсутність під час занять музичного супроводу (16,0% учнів). Учні запропонували збільшити в навчальній програмі з фізичної культури кількість уроків футболу (48,0%), впровадити в зміст уроків фізичні вправи, які подобаються, зробити їх емоційними (66,0%), збільшити кількість змагань та ігор (75,6%), придбати сучасний спортивний інвентар (68,0%).

Автором встановлено взаємозв'язок між рівнем спеціальної рухової підготовленості у футболі (успішністю виконання основних технічних

прийомів — ведення, зупинки, жонглювання, удару м'яча на дальність і точність) та морфофункціональними й психофізіологічними показниками розвитку організму учнів основної школи. Зафіксовано вплив різних антропометричних і психофізіологічних особливостей розвитку організму, показників фізичної підготовленості та стану соматичного здоров'я дітей середнього шкільного віку на результативність виконання ними технічних прийомів у футболі в кожній віковій і статевій груп.

Визначення інформаційна значущих показників морфофункціонального та психофізіологічного розвитку організму учня для спеціальної рухової підготовленості у футболі у відповідності до конкретного віку та статі, надало можливість дисертанту кількісно точно виявити прогнозований (можливий) результат виконання учнем певного технічного прийому залежно від рівня розвитку показників фізичного стану.

З метою доцільної організації, планомірного й систематичного забезпечення об'єктивного контролю та оцінювання успішності учнів основної школи з футболу дисертантом розроблено методику оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи в процесі занять футболом, що представлена ним у вигляді педагогічної моделі. Запропонована автором модель відображає етапи та складові процесу оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи в схематизованій і наочній формі, відтворює всі компоненти, що забезпечують кінцевий результат. Модель акцентує увагу на тому, що готовність учителя до контрольної-оцінювальної діяльності передбачає глибокі знання об'єктів, мети, цілей, результатів, функцій, критеріїв, видів, форм, методів, засобів, принципів контролю й оцінювання, а також звертає увагу на вміння організувати процес педагогічного контролю та оцінювання учнів загальноосвітньої основної школи, аналізувати й коригувати результати цього процесу на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, програмного забезпечення, автоматизованих систем управління.

Ми впевнені, що реалізація вищезазначених організаційно-методичних положень за умовою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, середовища програмування, комп'ютерного тестування, діагностики, вимірювання, хронометрування, кореляційного та регресійного аналізів, на чому наполягає автор, надасть можливість вчителям фізичної культури об'єктивно здійснювати оцінку навчальних досягнень школярів з урахуванням показників фізичного стану та вносити корективи під час формування спеціальних рухових умінь учнів у процесі занять футболом.

У третьому розділі «Визначення ефективності методики оцінювання успішності учнів основної школи в процесі занять футболом», автором представлено програмне забезпечення для здійснення автоматизованого контролю навчальних досягнень школярів на уроках фізичної культури, подано результати формувального педагогічного експерименту.

В основі розробки індивідуально доступних норм у фізичному вихованні лежить процес створення математичних моделей у вигляді регресійних рівнянь, де в якості змінних величин використовуються показники антропометричного й психофізичного розвитку, фізичних якостей, функціональних можливостей організму тощо. Змінні, що входять до математичних моделей, дозволяють вплинути на рівень розвитку основного досліджуваного показника в процесі фізичного виховання. Оперування подібними моделями дозволяє вчителю фізичної культури вносити істотні корективи в навчально-виховний процес, підбирати зміст спеціальної рухової підготовки учня з урахуванням індивідуального підходу, а найголовніше, здійснювати оцінку успішності учнів під час навчання різних фізичних вправ, зокрема, футболу. Особливо значущим при визначенні навчальних досягнень учнів основної школи під час навчання футболу на уроках фізичної культури є встановлення індивідуально можливих нормативів виконання технічних прийомів.

Регресійні рівняння, що запропоновані автором, дозволяють обчислити прогнозований результат у певній руховій дії у футболі, що може показати

учень, виходячи з даних фізичного розвитку, психофізичної підготовленості та рівня соматичного (фізичного) здоров'я. Для цього дисертант рекомендує підставити індивідуальні антропометричні, психофізіологічні показники, а також показники фізичної підготовленості й стану соматичного здоров'я дитини у формулу, що відповідає конкретному віку та статі. Відповідність фактичного результату, що показує учень у контрольній вправі, індивідуально можливому (прогнозованому) результату, не тільки дає характеристику спеціальної ігрової підготовленості школяра, а й свідчить про наявність задатків та здібностей дитини до занять футболом.

З метою більш швидкого обрахунку результатів, отриманих під час виконання різних технічних прийомів, дисертант розробив й представив комп'ютерну програму «Електронний журнал з фізичної культури для учнів основної школи (варіативний модуль «Футбол»)), що передбачає в майбутньому здійснення оцінки успішності учнів з усіх модулів навчальної програми з фізичної культури в загальноосвітній основній школі.

Використання «Електронного журналу з фізичної культури для учнів основної школи (варіативний модуль «Футбол»))» передбачає, що на початку навчального року перед вивченням модуля «Футбол» учитель здійснює початкове тестування для визначення інформаційна значущих індивідуальних антропометричних, психофізіологічних показників, а також показників фізичної підготовленості й стану соматичного здоров'я дитини для основних технічних прийомів, що вивчаються учнями на уроках фізичної культури. Визначені показники фізичного стану учнівської молоді записуються в електронний журнал у клітинки, що відповідають тому чи іншому показнику фізичного стану учня. Записавши всі показники фізичного стану наприкінці розучування модуля «Футбол» учитель здійснює тестування рівня технічної підготовленості учнів, що відповідають тому чи іншому технічному прийому. Програма автоматично зіставляє можливий результат із фактичним і за допомогою формули визначає кількість балів, що учень отримав за виконання того чи іншого технічного прийому. Програма

виводить на екран загальну оцінку, отриману учнем за модуль «Футбол» лише в тому випадку, коли нею оцінені всі технічні прийоми, що вивчаються. При цьому загальна сума балів вираховується шляхом додавання всіх балів, отриманих учнем за кожний технічний прийом, та ділення цієї суми на 5, тобто на ту кількість технічних прийомів, що оцінюються. Сума балів вираховується за 12-бальною шкалою.

Для перевірки методики оцінювання успішності учнів основної школи в процесі занять футболом автор провів формувальний педагогічний експеримент, у якому обстежив 212 учнів 5-9 класів загальноосвітніх шкіл, що є достатньою вибіркою для статистичної обробки одержаних результатів.

Отримані автором в ході формувального педагогічного експерименту результати свідчать про ефективність запропонованої методики оцінювання успішності учнів основної школи в процесі занять футболом.

Проведене дисертантом експериментальне застосування методики дозволило збільшити на 59,4 % кількість тих педагогів, які почали використовувати електронний журнал для визначення успішності учнів, також встановлено підвищення мотивації школярів до занять фізичними вправами незалежно від статі та віку, покращення їх психоемоційного стану, а саме: настрою, активності й самопочуття учнів як у хлопців, так і у дівчат.

Найбільш ваговими є результати змін показників спеціальної рухової підготовленості учнів 5-9 класів експериментальної групи: наприкінці педагогічного експерименту дисертантом встановлено достовірно вищу успішність виконання технічних прийомів з футболу, ніж в їх однолітків контрольної групи. Це пояснюється наявністю розрахованих індивідуально нормативів для кожного школяра, в залежності від його фізичного стану. При цьому учень бачить доступність цього нормативу, що дає можливість йому за рахунок старанності в навчанні отримати високий результат, а це, у свою чергу, мотивує дитину, учень більш наполегливо й свідомо виконує вправи, що призводить до покращення показників спеціальної рухової підготовленості.

Таким чином, розроблена автором методика оцінювання успішності учнів основної школи в процесі занять футболом, що базується на використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, середовища програмування, діагностики, вимірювання, хронометрування, кореляційного та регресійного аналізів, дозволяє ефективно забезпечувати попередній, поточний і підсумковий контроль навчальних досягнень учнів, контроль їх морфофункціонального розвитку та фізичної підготовленості, передбачає оцінку реакцій організму на фізичне навантаження, мобільні операції під час уроку, оцінку поточних станів, систематизацію й узагальнення навчальних досягнень учнів, цілісного оцінювання системи занять з футболу в межах завершального етапу контрольованого процесу.

Проведені автором дослідження забезпечили беззаперечну **наукову новизну** одержаних результатів:

- автором вперше розроблені інформаційна значущі показники фізичного стану учнів 5-9 класів для кожного технічного прийому у процесі занять футболом; розроблено методику оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи в процесі занять футболом із використанням інформаційно-комунікаційних технологій з урахуванням стану здоров'я, вікових, статевих, морфофункціональних і психічних особливостей розвитку їх організму; підготовлено та впроваджено в навчально-виховний процес комп'ютерну програму «Електронний журнал з фізичної культури для учнів основної школи (варіативний модуль «Футбол»)» для оцінювання успішності учнів під час занять футболом;

- удосконалено інформаційно-комунікаційні технології оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи на уроках фізичної культури;

- подальшого розвитку дістала методика контролю та корекції навчальних досягнень на уроках фізичної культури учнів 5-9 класів.

Практичне значення одержаних дисертантом даних полягає у створенні нормативного підґрунтя для контролю й корекції навчально-виховного процесу з фізичної культури в середніх класах загальноосвітніх шкіл; у

розробці методики оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи у процесі занять футболом та її впровадженні у вигляді комп'ютерної програми «Електронний журнал з фізичної культури для учнів основної школи (варіативний модуль «Футбол»)» у навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл міст Києва, Дрогобича та Дрогобицького району Львівської області.

Практичні результати дослідження впроваджено автором в лекційний курс з дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика спортивних і рухливих ігор», в процес проходження виробничої педагогічної практики майбутніми вчителями фізичної культури. Отриманий матеріал доповнює розділ теорії фізичного виховання школярів, пов'язаний з розробкою та обґрунтуванням методики оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи на уроках фізичної культури. Провідні положення та результати дослідження можуть бути використані для підвищення ефективності уроків фізичної культури учнів 5-9 класів, у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, а також для слухачів курсів підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури.

Основні результати дисертаційної роботи доповідалися автором на міжнародних науково-практичних конференціях та відображені у 8 публікаціях, з яких 7 одноосібних; серед них 6 статей у фахових наукових виданнях, 1 стаття в зарубіжному фаховому науковому виданні та 1 публікація у співавторстві апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації відповідають встановленим нормам, автор чітко і обґрунтовано формулює завдання, основні положення і здобутки експериментальних досліджень, свої висновки і пропозиції.

Позитивно оцінюючи проведені автором дослідження, ми все ж повинні відмітити ряд недоліків, а саме:

- 1) на стор.114 автор вказує, що «у дослідженні динаміки силової витривалості після 5 класу в хлопців спостерігається достовірне різке покращення рівня, а після різкого покращення результатів у хлопців 6 класу

в наступних класах ці показники уже суттєво не зростають», але, по-перше за даними таблиці 2.6 (стор 113), найбільший приріст зафіксовано у хлопців 7 класу, а по-друге автор не фіксував динаміку приросту якості впродовж 4 років одних і тих же учнів, він вивчав різницю між показниками різних класів, на що суттєво може впливати якісний склад учнів класу щодо розвитку тієї чи іншої якості, тому висновки дисертанта, які стосуються результатів цієї таблиці, недостатньо коректні. Цей наш висновок підтверджено на сторінці 125, у таблиці 2.7, де наводяться дані вікових змін довжини гомілки у хлопців 5-9 класів. Найбільший достовірний приріст її довжини спостерігається між 5 і 6 класом – 8,21 см (22,37%), але у 7 класі показник довжини гомілки менше на 4,57 см ніж у 6 класі. Цей факт не означає, що довжина гомілки зменшується у 7 класі, такі антропометричні показники склалися саме у цій групі учнів в силу якихось їх особливостей. Тобто, цей факт підтверджує, що автор аналізує не динаміку показників, а особливості показників учнів у віковому аспекті.

2). Автор (сторінка 1 автореферату), посиляється на недостатню кількість публікацій, що торкалися б оцінювання навчальних досягнень учнів середніх класів у процесі занять футболом на уроках фізичної культури, а це, у свою чергу, на думку дисертанта, зменшує мотивацію дітей цього віку до занять фізичними вправами взагалі, футболом зокрема. Нам незрозумілий причинно-наслідковий зв'язок між цими двома явищами – як кількість публікацій може впливати на мотивацію дітей до занять?

3). Ми не зустріли у роботі посилань на можливість застосування розроблених автором методик оцінювання у роботі ДЮСШ, особливо це стосується прогностичної цінності та інформаційної значущості показників фізичного стану для технічної підготовленості в процесі занять футболом. Також не зустріли даних щодо кількості кращих учнів, яких запросили на тренування у ДЮСШ, на наш погляд, це упущення автора, адже ці дані посилити б значущість дисертаційної роботи!

Не зважаючи на ці упущення, проведені Марушаком Мар'яном Осиповичем дослідження дозволили розробити і обґрунтувати ефективну методику оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи в процесі занять футболом, що може підсилити їх мотивацію до занять руховими вправами та якість навчального процесу з фізичної культури учнів середньої школи, а, відповідно з цим стан їх здоров'я і фізичної підготовленості, буде сприяти підвищенню їх фізичної і розумової працездатності, що дуже важливо у наш вік гіподинамії і комп'ютерної залежності.

Вважаємо, що подана до захисту дисертаційна робота «Методика оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи в процесі занять футболом» Марушака Мар'яна Осиповича, своєю науковою новизною, значущістю основних положень, викладених у авторських публікаціях, фаховим аналізом обраного матеріалу повністю відповідає п. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я).

Відгук на дисертаційну роботу обговорено на засіданні кафедри Біобезпеки і здоров'я людини Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», (протокол № 5а від 8 лютого 2018 року).

Офіційний опонент, професор кафедри
Біобезпеки і здоров'я людини
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,

доктор педагогічних наук, професор

Учений секретар Національного технічного
університету України «Київський
політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського»

Ю.М. Вихляєв

А. А. Мельниченко